

Politivold som vare

Af Flemming Balvig

I det højt urbaniserede samfund er det vanskeligt som almindelig borger at danne sig en konkret opfattelse af årsagerne til sociale problemer og sociale afvigelser. De fleste af os kan ikke bruge vore dagligdags erfaringer som grundlag for eksempelvis at vurdere årsagerne til kriminalitet.

Resultatet er da også, at opfattelserne af bl.a. kriminalitetens årsager bliver meget forskellige. Der er i befolkningen stor uenighed om forklaringerne på, hvorfor nogle mennesker udøver vold, begår indbrydstyverier eller ødelægger andres ting. De fåtallige daglige personlige erfaringer kan ikke for alvor udfordre opfattelserne, når de én gang er dannet: Passer konkrete erfaringer ind i de dannede opfattelser, vurderes de som bekræftende, passer de *ikke*, vurderes de ikke som modstridende, men som undtagelser.

I denne situation, præget af dagligdagens fremmedgjorthed i forhold til sociale problemer, bliver det vitalt, at de grupper, der *har* mulighed for under udøvelsen af deres profession at aflæse de sociale problemers karakter, årsager og udvikling, er sig bevidst og påtager sig ansvaret for at fungere som samfundets spejl, dvs. at aflæse og formidle den virkelighed, de færdes i, videre til det øvrige samfund.

En af disse grupper – måske den vigtigste – er politiet. Efter min opfattelse er det en af politiets aller vigtigste opgaver at fortælle os andre, der har kriminalitetsproblemerne på afstand, om denne del af virkeligheden – for det er jo ikke primært nogle tusinde politifolk, men den store befolkning, der har eller bør have det egentlige ansvar for at *løse* eller formindske problemerne.

Fattigdomsvirkelighed

Den virkelighed, politiet er tæt på og fungerer i, er i udpræget grad en fattigdomsvirkelighed. I efteråret 1986 vistes i dansk TV Dola Bonfils' film »Politiet – i virkeligheden«. Filmen er baseret på optagelser foretaget af et filmhold,

som i tre måneder fulgte politiets virksomhed i en stor politikreds i Københavns omegn. Denne film viser meget tydeligt, både at politiet fungerer i en fattigdomsvirkelighed, og at det er denne fattigdomsvirkelighed – dårlig økonomi, boligmangel, arbejdsløshed mv. – der er årsagen til mange af de kriminalitetsformer, som politiet i dag fokuserer på.

Efter min opfattelse varetager politiet sit særlige ansvar som samfundets spejl dårligt. Jeg fristes til at sige: De varetager den overhovedet ikke.

Det betyder ikke, at politiet ikke taler om fattigdom. Det gør de jo. Politiet taler om dårlige ressourcer og dårlig økonomi. Politiet taler om belastende arbejdsbetingelser, stressfaktorer i dagligdagen, uattraktive jobs. Men det er ikke billedet af den virkelighed, som politiet færdes i, der herved tegnes op. Det er billedet af politiets *egen* virkelighed. Hensigten er ikke at få samfundet i bred almindelighed til at mindske sine fattigdomsproblemer for derved bl.a. at mindske kriminaliteten. Hensigten er meget snævert at mindske politiets egne fattigdomsproblemer.

Det ene burde ikke udelukke det andet. Men sådan praktiseres det: Politiets insisteren på sin egen fattigdomsvirkelighed sker på bekostning af opmærksomheden over for den bredere fattigdomsvirkelighed, politiet fungerer i.

Der er i hvert fald – som jeg ser det – to hovedgrunde til den meget afdæmpede spejling af den ydre fattigdomsvirkelighed, politiet praktiserer. Den ene har at gøre med den *faglige* virkelighed, politiet befinder sig i, den anden med politiets *fagpolitiske* virkelighed.

Faglig virkelighed

Den faglige virkelighed, politiet befinder sig i, dvs. den erhvervmæssige socialisering og arbejdsmæssige struktur, begunstiger og fremtvinger et individualiseret verdensbillede. I dette verdensbillede er enhver sin egen lykkes smed, og det står enhver frit at vælge sine handlinger, hvorfor også enhver kan og må holdes ansvarlig for sin adfærd. Det er et egoistisk verdensbillede, hvor mennesket anskues som styret af bestræbelser på personligt at opnå mest muligt. De vigtigste ydre styringsredskaber for menneskelig adfærd er derfor også – i dette verdensbillede – belønninger og straffe. Det er politiets opgave at finde de enkeltpersoner, der har valgt forkert, og formidle, at de bliver stillet til ansvar for deres handlinger. Med et sådant verdensbillede og med en sådan menneskeopfattelse bliver det vanskeligt overhovedet at se en fattigdomsvirkelighed omkring sig, for en fattigdomsvirkelighed er en *struktur*. Politiet er ikke oplært til, og den måde deres arbejde er organiseret på, gør det vanskeligt for dem at se det umiddelbart iagttagelige som symptomer og fremtrædelsesformer for bagvedliggende strukturer. Politiet ser i stedet for en helt hånd-

gribelig her-og-nu virkelighed bestående af mennesker, der har *valgt* forkert, og mennesker, der har *valgt* rigtigt. Politiet ser sig omgivet af gode mennesker, mindre gode mennesker og dårlige mennesker – af moralske og umoralske individer.

Fagpolitisk virkelighed

Dertil kommer så, at politiets fagpolitiske virkelighed bidrager til, at politiet ikke *ønsker* at se fattigdomsvirkeligheden omkring sig. Politiet kan fagpolitisk *tjene* på, at den ikke sættes i fokus. Hvis fattigdomsvirkeligheden – og dens kriminalitetsskabende effekter – blev effektivt formidlet, ville det jo blive tydeligt for enhver, at *politiet* ikke er i stand til at bekæmpe kriminaliteten. Det er fagpolitisk formålstjenligt for politiet at opretholde illusionen om, at politiet – *udrustet på passende vis og med passende ressourcer* – er i stand til at gøre noget effektivt ved kriminalitetsproblemerne. Denne illusion kan af politiet bruges som instrument i kampen mod politiets egen fattigdomsvirkelighed. Ved hjælp af denne illusion kan man lægge pres på samfundet for at få højere lønninger, flere ansættelser og bedre arbejdsbetingelser. Argumentet bliver ikke, at hvis samfundet gjorde noget alvorligt ved sin generelle fattigdomsvirkelighed, så kunne man mindske kriminaliteten – og overflødiggøre politiet. Argumentet bliver, at hvis samfundet vil gøre noget specifikt ved *politiets* fattigdomsproblemer, så kan kriminaliteten holdes i ave.

Min påstand her er altså, at politiet delvis ikke *kan* – på grund af den faglige socialisering og organisering – og delvis ikke *vil* – på grund af fagpolitiske hensyn – se og tilbageformidle den ydre samfundsmæssige virkelighed, det fungerer i. Eftersom disse forhold er strukturelle og iboende politiet som profession, skal man ikke gøre sig forhåbninger om, at politiet fremover vil løfte sit ansvar som spejl for livssituationen i samfundets periferi. Tværtimod må man forvente, at politiet ikke blot vil unklade denne vitale formidlingsfunktion, men også bevidst *indkapsle* problematiseringer, der kommer andre steder fra, til formuleringer, der passer ind i politiets faglige og fagpolitiske virkelighedsopfattelse. Et eksempel herpå er den måde, politiet reagerer på i *politivoldsdebatten*.

Afvisning

Politiets første reaktion på påstande om politivold er »naturligvis« *afvisning*. Politiet repræsenterer de gode, forbryderne de onde – og påstande om, at de gode opfører sig ligesom de onde, er truende for politiprofessionens eksis-

stensgrundlag og berettigelse. Afvisningen vil derfor strække sig meget langt – og meget langt på vej blive bakket op af det øvrige retssystem, der opererer på samme ideologiske grundlag som politiet og derfor har samme interesse i at holde demarkationslinierne mellem de gode og de onde klar og tydelig.

Afstødning

Men påstandene kan blive så tyngende, at de ikke længere lader sig afvise. Hvis det drejer sig om enkelte personer og enkeltepisoder, kan man da betjene sig af *afstødning*. Man bekræfter forholdet og tager kraftigt afstand. De ansvarlige udskilles – degraderes, omgraderes eller afskediges. Enkeltepisoderne er lette at legitimere og forklare: »Der er jo brådne kar i alle lejre...«. Reelt har politiet måske endog direkte ideologisk gevinst af disse enkeltstående episoder af politivold fulgt af klar afstandtagen over for de voldelige betjente: Enkeltepisoder truer ikke generelt billedet af den moralsk set uangribelige ordenshåndhæver, men styrker det måske snarere ved at demonstrere politiets parathed til at gribe ind og til selvjustits, hvis der skulle komme det mindste slinger i valsen. Det gode menneske er det menneske, der gør gode gerninger – men det rigtigt gode menneske er det menneske, der i tillæg hertil gør alt for at gøre enkelte fejltagelser gode igen...

Individualisering

Imidlertid kan påstandene blive så *kvantitativt* tyngende, at situationen ikke kan imødegås ved afstødning. Det er begrænset, hvor mange politifolk man kan degradere eller afskedige, før man ved disse handlinger indirekte fortæller omverdenen, at det ikke er enkelte politifolk, der udøver vold – men politiet. Denne situation står man nu midt i i Norge. Den danske politivoldsdebat er endnu episodisk og sporadisk, og det er derfor endnu muligt for politiet i Danmark at klare sig ved afvisning og enkelte tilfælde af isoleret afstødning.

En omfattende og imponerende udforskning og blotlægning af problemets omfang og karakter i Norge bevirker, at politiet dér ikke længere kan sætte bremsen på debatten ved afvisning eller afstødning. I forlængelse af politiets faglige virkelighed forsøger man da i stedet for – eller i tillæg til afstødning – en *individualiseringsstrategi*. Individualiseringsstrategien består i at beskrive den virkelighed, politiet befinder sig i, ikke som en fattigdomsvirkelighed, men som en farlig virkelighed. Det er en beskrivelse af en virkelighed, hvor man hver dag stilles over for voldsmænd, voldtægtsforbrydere, utilregnelige farlige psykopater. Man hævder, at det ikke kan undgås, at det stress, som

denne store farlige virkelighed fremtvinger hos den enkelte politimand - på en for netop denne politimand dårlig dag, der måske skyldes ægteskabelige problemer el.lign. - kan bevirke, at han griber til illegitim vold under udøvelsen af sit job. Styrken i denne indkapsling af politivoldsbeskyldninger gennem individualisering er, at markedet umiddelbart er stort, fordi mange mennesker selv føler og kan identificere sig med den frygt og stress, som er forbundet med at leve i en kriminalitetsfyldt verden. Svagheden er, at denne argumentation kan danne grundlag for spørgsmålet om, hvorvidt politifolk - i modsætning til mange andre mennesker - ikke netop skulle være af en sådan menneskelig og moralsk støbning og have gennemgået en sådan træning og uddannelse, at de kan udstå farlige situationer og stress uden at gribe til overflødighed. Med andre ord: Politiets individualisering af politivoldsproblemet kan returneres som et spørgsmål om, hvorvidt det så ikke i høj grad er en forkert politistyrke, vi har.

Kapitalisering

På grund af denne indbyggede svaghed i individualiseringsstrategien vil den sikkert også kun fungere i en kort overgang mellem en periode præget af reaktionerne afvisning og afstødning og en periode præget af indkapsling af problemet gennem kapitalisering. Hvor afvisning, afstødning og individualisering er defensive modstrategier, er kapitaliseringen udfarende og angribende. Pointen i kapitalisering er, at *problemet vendes til egen fordel*. Det bliver en kapital, et aktiv, der kan bruges på en sådan måde, at man tjener på det. I modsætning til afstødning og individualisering bygger kapitaliseringen på en erkendelse af, at politivold ikke bare er et spørgsmål om enkelte politifolks vold, men om voldsudøvelse foretaget af politiet - altså for så vidt som en integreret del af den samlede måde at forholde sig politimæssigt til omverdenen på. Man åbner sig for mere strukturelt prægede forklaringer på politivolden, men vel at mærke alene for de strukturelt prægede forklaringer, man selv kan tjene på. Forklaringerne bliver således *ikke* politiets paramilitære opbygning og udrustning. Forklaringerne bliver *ikke*, at politiet er udrustet til at udøve vold. Forklaringerne bliver *ikke* generel magtesløshed over for et egentligt samfundsbetingset problem. Forklaringerne bliver *ikke* indsocialiseringen i en liberalistisk straffeideologi. Forklaringerne *bliver* derimod dårlig løn. Forklaringerne *bliver* mandskabsmangel. Forklaringerne *bliver* farlige arbejdsforhold. Argumentet bliver, at politivolden kan nedsættes, hvis der ansættes flere folk i politiet, hvis lønnen øges, og hvis arbejdsforholdene og arbejdets tilrettelæggelse forbedres. På denne måde bliver politivolden til en vare og en attraktiv sådan, fordi købet af den fremstilles som middel til ikke bare at gøre

politiet mindre voldeligt, men også samfundet: At reducere politiets interne fattigdomsvirkelighed bliver fremstillet som vejen frem mod et samfund, hvor både politifolk og ikke-politifolk slår mindre end i dag.

Så forunderligt kan det altså gå: Man har et politi, hvis væsentligste funktion ideelt burde være at afdække og formidle kundskab om de samfundsmæssige forhold, kriminaliteten er udtryk for og finder sted i – men som reelt er struktureret på en sådan måde, at det hverken kan eller vil se og formidle denne virkelighed – og hvor alvorlige konsekvenser af politiets strukturelle situation og udformning, såsom politivold, skjules, afstødes, forvrides eller indkapsles til fordel for politiet selv og forstærker tendensen til ikke at ville og ikke at kunne se kriminalitetens samfundsmæssige forankring.

FORFATTEROPLYSNINGER

Balvig, Flemming, lektor i kriminologi, Københavns Universitet.